

L. Dodgson
[alias "Lewis Carroll"]

LEWIS CARROLL
(CHARLES L. DODGSON)

KIRJEITÄ LAPSIYSTÄVILLE
ja muita kirjoituksia

Helsinki 2018

Sisällys

Kirjeitä ja vierailuja

Kirjeitä lapsiystävälle	9
Isan visiitti Oxfordissa v. 1888	55

Matkoilla

Päiväkirja Venäjän-matkalta 1867	67
--	----

Hengestä ja elämästä

Hengenravinnosta	127
Ikuinen rangaistus	133
Yleisiä harhaluuloja vivisektiosta	145
Missä päivä vaihtuu?	157

Jälkisanat ja -viisaudet

Tietoa kirjeiden vastaanottajista	161
Charles Dodgson ja taiteen autonomisuus	167
Jälkisanat 2. laitokseen	205

2., laajennettu laitos

1. laitos julkaistiin vuonna 1997

Suomennos ja sivunvalmistus Markus Lång

Kustantaja BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-80-0115-7

Kirjeitä ja vierailuja

Alice Liddell vuonna 1859.
Valokuva Charles L. Dodgson.
Negatiivi kuuluu National Portrait
Galleryn kokoelmiin.

i

Mary MacDonald 12. 7. 1864.
Valokuva Charles L. Dodgson.

Kirjeitä lapsiystävälle

Adelaide Painelle

Christ Church, Oxford
8. maaliskuuta 1880

Hyvä Ada

(kai se on sinun lempinimesi? Adelaide on ihan mukiinmenevä nimi, mutta jos on aivan **hirvittävä** kiire niin silloin ei ole aikaa kirjoittaa niin pitkää sanaa, varsinkin jos täytyy puoli tuntia miettiä, miten se kirjoitetaan, ja silloinkin täytyy hakea sanakirja ja tarkistaa, tuliko se oikein, ja sanakirja on tietysti toisessa huoneessa korkean kirjakaapin päällä, missä se on lojunut kuukausikaupalla ja peittynyt kokonaan paksuun pölyyn, niin että ensin saa hakea pölyhuiskua ja melkein tukehtua pölyyn, ja kun lopulta **on** selvinnyt, mikä on pölyä ja mikä sanakirjaa, silloinkin saa vielä muistella, kumpaan päähän aakkosia A kuuluu — tuntuu näet varmalta, että **keskeltä** se ei löydy —, pitää käydä pesemässä kädet ennen kuin alkaa käänellä kirjan lehtiä, sillä kädet ovat niin paksussa tomussa että niitä tuskin näöltä tuntee, ja saippua on varsin todennäköisesti loppunut eikä kannussa ole vettä eikä pyyhettä näy missään ja niitä saa hakea tuntitolkulla — ehkä täytyy pistäytyä kaupassa ostamassa uusi pakkaus saippuaa —, joten tämän vaivan takia et panne pahaksesi, jos kirjoitan lyhyesti ”Hyvä Ada”), mainitsit viime kirjeessäsi, että haluaisit valokuvani; tässä se tulee ja toivon että se miellyttää; enkä unohda pistäytyä kylässä, kun seuraavan kerran tulen Wallingtoniin.

Rakkain terveisin
Lewis Carroll

Gaynor Simpsonille

The Chestnuts, Guilford
27. joulukuuta 1873

Hyvä Gaynor,
nimeeni kuuluu *g*-kirjain eli se on *Dodgson*. Kaikki, jotka kirjoittavat nimeni niin kuin se konna (tarkoitin tietenkin parlamentin varapuhemiestä*), loukkaavat minua **syvästi** ja **ikuisiksi ajoiksi!** Sen **voim** unohtaa mutta **en ikinä antaa anteeksi!** Jos vielä teet niin, minä nimitän sinua 'aynoriksi. Voisitko elää sennimisenä?

Ja mitä tanssimiseen tulee, minä en **ikinä** tanssi, jollen saa tanssia **omalla erityisellä tavallani**. On turha koettaa kuvitella sitä: se on nähtävä, jotta sen voi uskoa. Kun edellisen kerran yritin tanssia, talon lattia petti. Mutta siellä olikin heikonsorttinen lattia — hirret vain kuusituumaisia, sellaisia tuskin voi hirsiksi sanoakaan; kivilattiat ovat järkevempiä, jos minun on tarkoitus tanssia **omalla erityisellä tavallani**. Oletko muuten koskaan nähnyt, kun sarvikuono ja virtahepo yrittävät tanssia eläintarhassa menuettia? Se on hyvin painava esitys.

Kerro Amylle sellaiset terveiset, jotka varmimmin yllättävät hänet, ja uskothan minua.

Rakastava ystävänne
Lewis Carroll

* Tämän liberaalisen "konnan" nimi oli John George Dodson. — *Suom.*

Gertrude Chatawaylle

Christ Church, Oxford
9. joulukuuta 1875

Hyvä Gertrude,
se ei **todellakaan** käy, että lähetämme enää yhtään suukkoja postissa: paketista tulee painava ja kallis lähettä. Kun postinkantaja toi viime kirjettäsi, hänen ilmeensä oli hyvin vakava. "Maksettava kaksi puntaa, sir!" hän sanoi. "**Ylipainoa**, sir." (Sivumennen sanoen luulen hänen vähän vetävän välistä. Hän maksattaa minulla usein kaksi **puntaa**, kun sen pitäisi olla vain kaksi **pennyä**.) "Voi, olkaa niin kiltti, hra postimies", vastasin notkistuen sulokkaasti toiselle polvelle (voisitpa nähdä, kun notkistun toiselle polvelle postinkantajan edessä, se on hyvin ihastuttava näky), "ja tehkää poikkeus tämän yhden kerran! Se on vain pieneltä tytöltä!"

"Vain pieneltä tytöltä!" hän murisi. "Mistä on pienet tytöt tehty?" "Sokerista, kukkasista", aioin vastata, "inkivää-", mutta hän keskeytti. "En minä **tuota** tarkoittanut. Tarkoitin, mitä hyötyä on pikku tytöistä, jotka lähettelevät noin painavia kirjeitä?" "No, ei heistä taida **paljonkaan** hyötyä olla", vastasin surullisena.

"Katsokaakin, että ette enää saa noin paljon kirjeitä", hän sanoi, "ette etenkään tuolta pieneltä tytöltä. **Minä tunnen hänet hyvin, hän on erityisen paha tapaus!**" Se ei pidä paikkaansa, eihän? En usko, että hän on koskaan edes nähnyt sinua, etkä sinä ole paha tapaus, ethän? Lupasin hänelle kuitenkin, että kirjoittaisimme toisillemme enää **hyvin** vähän, "vain kaksituhattaneljäsataseitsemänkymmentä kertaa tai sinnepäin", sanoin. "Voi, ei **niin** pienellä määrällä ole merkitystä. Tarkoitin vain, että ette kirjoittelisi **paljon**."

Niinpä meidän on pidettävä kirjeistä tarkkaa lukua, ja kun pääsemme kahteentuhanteenneljänsataanseitsemäänkymmeeneen, emme saa enää kirjoittaa, ellei postinkantaja anna lupaa.

Pietarin Vaskiratsastaja 1800-luvun jälkipuoliskolla.

Päiväkirja Venäjän-matkalta 1867

12. heinäkuuta (pe). Sulttaani ja minä saavuimme Lontooseen melkein yhtä aikaa mutta eri suunnista: **minä** saavuin Paddingtonille ja **hänen** määränpänsä oli Charing Cross, jossa tungos oli, se myönnettäköön, valtava.* Kolmanneksi lontoolaisia kiinnosti Mansion House, jossa belgialaisille vapaaehtoisille tarjottiin lounas ja josta noin kello 6:n aikaan jpp. lähti itään päin sankka virta hevosvaunuja sankarilastissa. Se viivytti ostoksiani melkoisesti, enkä päässyt lähtemään Charing X:sta Doveriin ennen kuin kello 8.30 jpp.; kun saavuin ”Lordi Wardeniin”, Liddon oli jo vartomassa.

13. heinäkuuta (la). Söimme aamiaista kuten sovittua kahdeksalta — tai ainakin istuimme silloin näykkimään vanikkaa kunnes kyljykset ehtivät valmistua, mikä vei noin ½ tuntia. Yritimme epätoivoisesti kiinnittää ohi purjehtivien tarjoilijoiden huomiota; he kertoivatkin tynnyttelevään sävyyn: ”Ne ovat tulossa, sir.” Koetimme jyrkkää vastalauseita: he sanoivat ”Ne ovat tulossa, sir” loukkaantuneemmin, minkä jälkeen he vetäytyivät koloihinsa tai kätkeytyivät sivupöytien ja kulhonkansien taakse — eikä kyljyksiä vielääkään kuulunut. Olimme yhtä mieltä siitä, että tarjoilijain epätoivottavin hyve on kaihtelias luonteenlaatu. Tein kaksi oivallista ehdotusta, jotka kylläkin hylättiin suoralta kädeltä: joko lähtisimme pöydästä ja kieltäytyisimme maksamasta kyljyksiä, tai etsisin käsiini omistajan ja tekisin virallisen valituksen kaikista tarjoilijoista, mikä saisi aikaan ainakin yleisen riidan jos ei kyljyksiä.

Joka tapauksessa kello yhdeksältä havaitsimme joutuneemme laivan kannelle, ja kun kaksi junaa oli tyhjentänyt sisältönsä alukseen ja kun kannelle oli koottu onnistunut jäljitelmä suu-

* Tarkoittaa Turkin sulttaania Abdülazizia (1830–1876), joka saapui tuolloin valtiovierailulle. — E. W.

resta pyramidista — me tunsimme ylpeyttä siitä, että matkailukkomme muodostivat osan tuota mielenkiintoista rakennelmaa —, olimme matkalla. Kynä kieltäytyi kuvailemasta muutamien matkustajien kärsimyksiä tyynen 90-minuuttisen merimatkan aikana; oma vaikutelmani oli äärimmäisen yllätynyt ja olin hiukan närkästynyt siitä, että muita vaikutelmia ei ollut tarjona — **siitä** minä en maksanut. Satoi rankasti lähes koko ajan, mikä teki yksityishytistämme (mukavuudenhaluamme olimme ottaneet sen) todella viihtyisän paikan: se oli suojainen ja kuitenkin ilmava, koska se oli kannella. Kun rantauduimme Calais'hen, kohtasimme tavanomaisen lauman ystävällisiä alkuasukkaita, jotka tarjosivat kaikenlaisia palveluksia ja ohjeita; **kaikkiin** ehdotuksiin vastasin yhdellä yksinkertaisella sanalla: ”Non!” Se ei kenties ollut jokaisessa tapauksessa kaikkein soveliain, mutta muutoin heistä ei pääsyt eroon. Toinen toisensa perään he jättivät minut toistellen ”Non! Non!” ilmeikkäästi mutta aina närkästyneinä. Kun Liddon oli järjestänyt matkatavarat ym., teimme kävelyretken torille, joka vilisi naisten valkoisia myssyjä ja raikui heidän kiemeä lörpöttelyään...

Matka Brysseliin oli ikävä ja pitkävetainen; St. Omerin torni ja Tournain viisitorninen katedraali taisivat olla ainoat mainitsemisen arvoiset nähtävyydet. Matkalla Lillestä Tournaihen seuranamme oli kaksilapsinen perhe, lapset olivat noin 6- ja 4-vuotiaat; eikä nuorempi juuri tauonnut puhumasta koko matkan aikana. Tein siitä pikku veitikasta piirroksen, jota koko perhe tarkasteli ja kohde ujostelematta (ja luullakseni suopeasti) arvioi. Kun he olivat jäämässä pois vaunusta, äiti lähetti hänet vielä kerran luoksemme, jotta hän sanoisi ”Bon soir” ja saisi suukon.

Blandainissa Belgian rajalla matkatavaramme nostettiin ulos, tutkittiin — tai niitä pikemminkin vain vilkaistiin — ja lastattiin takaisin: ei maksua. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun läpäisin tullin ilman rahanmenoa.

Sieltä Brysseliin saksalaisessa seurassa. Maisemasta pani

ensimmäiseksi merkille puut, jotka oli istutettu suoriin mailien pituisiin riveihin; ja koska lähes jokainen rivi oli kallellaan yhteen suuntaan, ne toivat mieleen pitkät ruodut väsyneitä sotilaita marssimassa pitkin poikin tasankoja, jotkut oli järjestetty neliöihin, toiset seisoivat asennossa, mutta useimmat raahustivat toivottomina eteenpäin, kumarassa kuin aavemaisten selkäreppujen painon alla.

Brysselissä majoituimme Hôtel Bellevuehyn, ja kun olimme syöneet yksinkertaisen aamiaisen, *très-simple* ja siksi **vain** seitsemän ruokalajia, lähdimme ulos katselemaan ympäristöä. Satuimme kuulemaan musiikkia keskuspuistosta, poikkesimme sinne ja istuimme runsaan tunnin kuuntelemissa oivallista orkesterimusiikkia eräänlaisessa ulkoilmaravintolassa: sadat ihmiset istuivat pöytien ääressä puiden alla ja koko paikka oli lampuin valaistu.

14. heinäkuuta (su). Menimme kello 10 St. Gudulen kirkkoon, joka on Brysselin hienoin. En pitänyt seremoniasta paljontaan, sillä vaikka monissa kohdissa olisi voinut yhtyä mukaan, oli vaikea kuulla mitään, saattoi siepata vain sanan sieltä toisen täältä, sitä paitsi yleensä oli menossa kaksi toimitusta päällekkäin: kuoro lauloi lähinnä hymnejä ja pappi toimitti itsenäisesti omaa osaansa — ja kokonainen lauma pappeja ym. liikkui kulkueina, jokainen polvistui noin sekunniksi alttarin eteen (aivan liian lyhyt aika hurskauden osoittamiseen) ja palasi paikalleen. Menojen pääkohdissa herätettiin huomiota räikeällä kellolla, joka hukutti soidessaan kaikki muut äänet alleen. Ympärillämme olevat ihmiset joko syventyivät omiin hartaudenharjoituksiinsa — vieressäni ollut mies oli polvistunut lattialle koska hänellä ei ollut penkkiä jonka ääreen kumartua ja laski rukouksia rukousnauhan helmistä — tai katselivat vain ympärilleen, ja heitä käveli kaiken aikaa ulos ja sisälle. Liityin seremoniaan aina kun tajusin mikä osa oli menossa, mutta vaikka yhdessä Liddonin kanssa yritin saada sanoista selvää, oli lähes mahdo-

Kirjallisuutta

- Bartley, W. W. III** 1972: Lewis Carroll's Lost Book on Logic. — *Scientific American* 7 (207. vsk.), s. 39–46.
- Bartley, W. W. III** 1973: Lewis Carroll as Logician. — *Times Literary Supplement* 15. 6., s. 665–666.
- Canetti, Elias** 1998: *Joukko ja valta*. Suomentanut Markus Lång. Helsinki, Loki-Kirjat. [*Masse und Macht*, 1960.]
- Carroll, Lewis** 1965: *The Works*. London, Spring.
- Cohen, Morton N.** 1995: *Lewis Carroll: A Biography*. New York, Knopf.
- Cohen, Morton N.** (toim.) 1979: *The Letters of Lewis Carroll I–II*. London, Macmillan.
- Deleuze, Gilles** 1969: *Logique du sens*. Paris, Minuit.
- Doherty, H. B.** 1968: The Weather on Alice in Wonderland Day, 4th July 1862. — *Weather* 2 (23. vsk.), s. 75–78.
- Fordyce, Rachel** — **Marello, Carla** (toim.) 1994: *Semiotics and Linguistics in Alice's Worlds*. Research in Text Theory 19. Berlin, Gruyter.
- Freud, Sigmund** 1968: *Unien tulkinta*. Suomentanut Erkki Puranen. Jyväskylä, Gummerus. [*Die Traumdeutung*, 1900.]
- Gardner, Martin** 1989: Preface to the Dover Edition. — Lewis Carroll: *Sylvie and Bruno*, s. V–XIX. New York, Dover.
- Gardner, Martin** (toim.) 1970: *The Annotated Alice*. London, Penguin.
- Gardner, Martin** (toim.) 1974: *The Annotated Snark*. London, Penguin.
- Gernsheim, Helmut** 1969³: *Lewis Carroll — Photographer*. New York, Dover. [1949.]
- Goodacre, Selwyn H.** 1972: The Illnesses of Lewis Carroll. — *Practitioner* 8 (209. vsk.), s. 230–9.
- Greenacre, Phyllis** 1955: *Swift and Carroll: A Study of a Double Life*. New York, International Universities Press.
- Grice, H. P.** 1991: Logic and Conversation. [1968.] — *Pragmatics: a reader* (toim. Steven Davis), s. 305–315. Oxford, University Press.
- Hudson, Derek** 1954: *Lewis Carroll*. London, Constable.
- Kirk, Daniel F.** 1962: *Charles Dodgson — Semeiotician*. Gainesville, University of Florida.

- Lagerspetz, Eerik** 1989: *A Conventionalist Theory of Institutions*. Acta Philosophica Fennica 44. Helsinki, Suomen Filosofinen Yhdistys.
- Leach, Karoline** 2009²: *In the Shadow of the Dreamchild: The Myth and Reality of Lewis Carroll*. London, Peter Owen. [1999.]
- Lennon, Florence Becker** 1947: *Lewis Carroll*. London, Cassell.
- Lindseth, Jon A.** (päätoim.) 2015: *Alice in a World of Wonderlands: The Translations of Lewis Carroll's Masterpiece I–III*. New Castle, Oak Knoll Press.
- Longfellow, Henry Wadsworth** 1912: *Laulu Hiawathasta*. Suomentanut A. E. Ollilainen. Lappeenranta. [*The Song of Hiawatha*, 1855.]
- Lång, Markus** 1995: Alicen uusista säkeistä. — *Parnasso* 5 (45. vsk.), s. 354–355.
- Lång, Markus** 2015: *Alice in a World of a Finnish Wonderland Enhanced: A Re-edited Offprint*. Helsinki, Books on Demand.
- Myers, Rollo H.** 1968²: *Erik Satie*. New York, Dover. [1948.]
- Nöth, Winfred** 1980: *Literatursemiotische Analysen zu Lewis Carrolls Alice-Büchern*. Tübingen, Gunter Narr.
- Oittinen, Riitta** 1995: Kääntäjä ihmemaassa eli Alicen uudet seikkailut. — *Helsingin Sanomat* 30. 4.
- Oittinen, Riitta** 1997: *Liisa, Liisa ja Alice*. Tampere, Tampere University Press.
- Oittinen, Riitta** 2001: Liisasta Aliceksi ja taas Liisaksi. — *Helsingin Sanomat* 10. 3.
- Orwell, George** 1984: *Kun ammuin norsun ja muita esseitä*. Valinnut ja suomentanut Jukka Kempainen. Helsinki, WSOY.
- Pitcher, George** 1986: Wittgenstein, Nonsense, and Lewis Carroll. [1965.] — *Ludwig Wittgenstein: Critical Assessments IV* (toim. Stuart Shanker), s. 398–415. London, Croom Helm.
- Rosvall, Matti** 2002: Olkoon nimesi vaikka Liisalice: Lewis Carrollin nonsensefantasiaa viidellä kielellä. — *Portti* 1, s. 80–86.
- Rummukainen, Elina** 1992: *Särkymisen tasot* — *Leena Laulajaisen teoksen Olipa-kerran-maan kukat* eli Liisa särkyneen peilin maassa rakenteen analyysi. [Pro gradu -tutkielma.] Moniste. Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuustieteen, teatteritieteen ja estetiikan laitos.
- Satie, Erik** 1984: *En amnesikers memoarer*. Översättning Claes Tellvid. Spånga, Brända.

- Soto, Fernando** 2001: The Consumption of the Snark and the Decline of Nonsense: A Medico-Linguistic Reading of Carroll's "Fitful Agony". — *The Carrollian* N° 8, Autumn 2001, s. 9–50.
- Suhonen, Pekka** 1995: Tosi kävelijät. — *Helsingin Sanomat* 1. 2.
- Sutherland, Robert D.** 1970: *Language and Lewis Carroll*. The Hague, Mouton.
- Tarasti, Eero** 1990: *Johdatusta semiotiikkaan: Esseitä taiteen ja kulttuurin merkkijärjestelmistä*. Helsinki, Gaudeamus.
- Taylor, Alexander L.** 1952: *The White Knight: A Study of C. L. Dodgson (Lewis Carroll)*. London, Oliver & Boyd.
- Wakeling, Edward** 2001: What Happened to Lewis Carroll's Diaries? — *The Carrollian* N° 8, Autumn 2001, s. 51–64.
- Wakeling, Edward** 2015: *Lewis Carroll: The Man and his Circle*. London, I. B. Tauris.
- Wakeling, Edward** 2015: *The Photographs of Lewis Carroll: A Catalogue Raisonné*. Austin, University of Texas Press.
- Weaver, Warren** 1964: *Alice in Many Tongues: The Translations of Alice in Wonderland*. Madison, The University of Wisconsin Press.
- Wellek, René — Warren, Austin** 1969: *Kirjallisuus ja sen teoria*. Suomentaneet Vilho Viksten ja Matti Suurpää. Helsinki, Otava. [*Theory of Literature*, 1956.]

Carrolliana Fennica

- Carroll, Lewis** 1906: *Liisan seikkailut ihmemaailmassa*. Suomentanut Anni Swan. Kuvittanut John Tenniel. Helsinki, WSOY.
- Carroll, L.** [1961]: *Liisa Ihmemaassa*. [Suomentaja tuntematon. Kuvittaja tuntematon.] Helsinki, Kynäbaari.
- Carroll, Lewis** 1974: *Liisan seikkailut ihmemaassa ja Liisan seikkailut peilimaailmassa*. Suomentaneet Kirsi Kunnas ja Eeva-Liisa Manner. Kuvittanut John Tenniel. Jyväskylä, Gummerus.
- Carroll, Lewis** 1986⁶: *Liisan seikkailut ihmemaassa*. Suomentanut Anni Swan. Kuvittanut Tove Jansson. Helsinki, WSOY.

- Carroll, Lewis** 1986: Merkillinen valokuvaus. Suomentanut Kalevi Haikara. — *Kuvista sanoin 3: Ajatuksia valokuvasta* (toim. Martti Lintunen), s. 15–19. Helsinki, Suomen valokuvataiteen museon säätiö. [*Photography Extraordinary*, 1855.]
- Carroll, Lewis** 1989: *Liisan seikkailut ihmemaassa*. Suomentaneet Kirsi Kunnas ja Eeva-Liisa Manner. Kuvittanut Anthony Browne. Karkkila, Kustannus-Mäkelä.
- Carroll, Lewis** 1995: *Alicen seikkailut ihmemaassa*. Suomentanut Alice Martin. Kuvittanut John Tenniel. Helsinki, WSOY.
- Carroll, Lewis** 1997: *Kirjeitä lapsiystävälle ja muita kirjoituksia*. Suomentanut Markus Lång. Helsinki, Loki-Kirjat.
- Brown, Fredric** 1999: *Syntipukin yö*. Suomentanut Matti Rosvall. Hämeenlinna, Book Studio. [*Night of the Jabberwock*, 1951.]
- Carroll, Lewis** 2000: *Liisa Ihmemaassa*. Suomentanut Tuomas Nevanlinna. Kuvittanut Helen Oxenbury. Helsinki, Otava.
- Carroll, Lewis** 2007: Harhanäkyjen sarja. Suomentanut Ville Sutinen. — *Kerberos* 3 (8. vsk.), s. 22–25. [*Phantasmagoria*, 1869.]
- Carroll, Lewis** 2008: *Fantasmagoria ja muita runoja*. Suomentanut Ville-Juhani Sutinen. Turku, Savukeidas. [*Phantasmagoria and Other Poems*, 1869.]
- Carroll, Lewis** 2010: *Alice Peilintakamaassa*. Suomentanut Alice Martin. Kuvittanut John Tenniel. Helsinki, WSOY.
- Carroll, Lewis** 2013: *Kraukijahti*. Suomentanut Alice Martin. Kuvittanut Tove Jansson. Helsinki, WSOY.
- Carroll, Lewis** 2016: Kahdeksan tai yhdeksän painavaa sanaa kirjeiden kirjoittamisesta. Suomentanut Risto Koskensilta. — *Niin & näin* 2 (23. vsk.), s. 18–22. [*Eight or Nine Wise Words about Letter-Writing*, 1890.]
- Carroll, Lewis** 2018: *Kirjeitä lapsiystävälle ja muita kirjoituksia*. 2., laajennettu laitos. Suomentanut Markus Lång. Helsinki, Books on Demand.

Lisäksi erilaisia lyhennelmiä.

Kynäbaari-suomennos kiellettiin Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisulla (1967-II-10), koska suomennoksen katsottiin loukkaavan tekijänoikeuslain 53. pykälää.